

SEDM OKÉNEK DO DĚJIN LHOTY

3. díl

SMOLAŘENÍ U LHOTY

K ne moc známým historickým (a také přírodovědným) památkám Lhoty patří skupina aktuálně identifikovaných deseti „smolných“ borovic jihovýchodně od lhoteckého Jezera. Jsou to pamětníci 2. světové války, ale i jednoho z velmi starých lesních řemesel – smolaření, které se u nás již téměř neprovozuje.

Lhotecké „smolné“ borovice (borovice s lizinou pro těžbu pryskyřice) byly nařezávány k odběru pryskyřice v období 2. světové války (nejspíše v letech 1940 – 1945, nebo jen některé tyto roky v daném intervalu). V druhoválečných letech bylo novodobé smolaření v naší republice provozováno asi v největší míře. A to pro účely třetí říše. Jednalo se o stovky tisíc stromů v různých regionech dnešní ČR. Řada lokalit se nacházela i v Polabí, přičemž deset zmíněných lhoteckých borovic je jenom malý zlomek jejich někdejšího počtu. Jako staré a často neperspektivní stromy jsou totiž těženy lesníky.

Lhotecké „smolné“ borovice

Stáří těchto stromů bude kolem 170 let, protože ke smolaření byly borovice lesní využívány nejspíše v mýtním věku, který je kolem 90 let (aby těžba pryskyřice co nejméně ovlivnila kvalitu dřeva celého stromu, a mohl tak být za pár let po těžbě smýcen). K jejich smýcení ale z neznámých důvodů nedošlo (možná narušené dřevo ztratilo část své obchodní hodnoty).

Stromy jsou různého průměru kmene, ale mají podobně dlouhou lizinu (místo na kmeni zbavené kůry, se zářezy pro odběr pryskyřice). Ta je dlouhá kolem 160 cm. Dle délky a charakteru lizin a počtu šikmých zářezů to vypadá, že stromy byly ke smolaření používány kolem 3,5 – 4 let. Zdá se, že nejdříve 3 – 3,5 let směrem k patě stromu; a když se jí „smolaři“ přiblížili na přibližně 15 cm, začali těžit v horní části kmene (nad původním začátkem). Tomu odpovídá i umístění svodného plíšku v horní části liziny (viz obrázek). Tato „horní“ těžba byla ukončena do jednoho roku.

Na stromech u Lhoty můžeme stále ještě najít již zmíněné svodné plíšky na pryskyřici. Původně byly na nich připevněny drátky a „látka“. Dle nálezu ze soboty 5. března 2022, který byl učiněn Milanem Tlustým pomocí detektoru kovů, se v tomto konkrétním případě jednalo o kůži, nebo materiál na bázi azbestu. Drátky s „látkou“ držely keramický kalíšek pro sběr pryskyřice. Kalíšky se do dnešních dnů nedochovaly, ale drátky a svodné plíšky s „látkou“ je možné v okolí stromů s pomocí detektoru najít stále. Navíc je u stromů dodnes možné spatřit polorozpadlý kovový soudek, který sloužil ke sběru pryskyřice z kalíšků (o rozměrech 44,5 x 23 cm).

Jedna z borovic využitých ke smolaření jihovýchodně od Jezera, 2022 (foto Ivana Štechová).

Smolaření v našem regionu

V našem regionu můžeme najít řadu míst, kde se doposud zachovaly stromy používané pro sběr pryskyřice. Kromě stromů používaných ke sběru za 2. světové války, jsou v okolí i stromy používané v 70. letech 20. století, kdy náš stát chtěl být soběstačný i co se této suroviny týče. Těžba tehdy masověji a organizovaně probíhala asi jenom rok, nebo dva (v Polabí se zdá, že jen jeden rok), a jelikož dál neprobíhala, lze předpokládat, že byla jako nerentabilní zrušena. Jednalo se současně o poslední období, kdy se u nás ve větším měřítku smolařilo z živých stromů. Dnes se již jen výjimečně z léčebných důvodů odebírá březová míza, jinak přírodní pryskyřici většinou nahradily pryskyřice umělé.

Pracovníci těžící pryskyřici v 70. letech byli dle pamětníků celkem slušně finančně motivováni (zejména již vysloužilí lesníci), na rozdíl od smolařů z doby smolaření za 2. světové války, které zajišťovaly tehdejší ústavy práce.

Jak dle artefaktů odlišíme těžbu pryskyřice v 70. letech a za druhé světové války? V 70. letech byly používány jiné svodné plíšky a ke sběru pryskyřice sloužily skleněné (průhledné) kalíšky (sklenice).

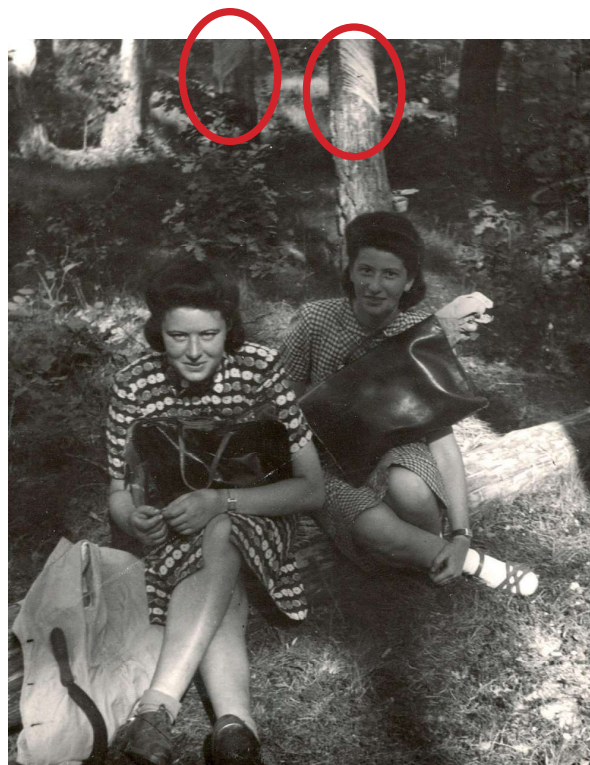
Zdejší dosud identifikované lokality s výskytem „smolných“ borovic jsou znázorněny v přiložené mapce.

Předměty užívané k těžbě pryskyřice v 70. letech 20. století nalezené v okolí Staré Boleslavi (OMPv, historická sbírka, inv. č. HIS 6943).

Mapa známých ploch s výskytem borovic poškozených smolařením v blízkosti Lhoty (podkladová mapa portálu www.mapy.cz).

Židovské ženy při práci v lese (vybírání smoly) u Staré Boleslavi, počátek 40. let 20. století (OMPv, sbírka písemnosti a tisků, inv. č. FOT 69/81).

Vydala: Obec Lhota ve spolupráci s Oblastním muzeem Praha-východ © 2022
Autoři: Ivana Kratochvílová - Martin Hůrka (prvních 5 okének), Martin Hůrka (Detektorový průzkum lesa), Petr Jiras (Smolaření u Lhoty)
Grafická úprava a sazba: Olga Fábry
Náklad: 150 ks

- Fotografie na přední straně obálky: čp. 35 rodu Jirmusů, počátek 20. století (soukromý archiv rodiny Jirmusovy).
  - Fotografie na straně 1: vpravo dům čp. 23, před ním odbočka k tzv. přelízce, dnes ulice K Lesnu, 1926-1939 (archiv OÚ Lhota).
  - Fotografie na zadní straně obálky: neznámý lhotecký dům (soukromý archiv rodiny Pilařovy).
- Výzva pro čtenáře: poznáte-li jej, dejte, prosím, vědět autorům či na obecní úřad.

Vydala Obec Lhota v roce 2022